

BỘ VĂN HÓA, THỂ THAO VÀ DU LỊCH

1000
NĂM

ÂM NHẠC
THĂNG LONG-HÀ NỘI

QUYỂN 1

Tài liệu Hán Nôm

NHẠC VŨ CUNG ĐÌNH,
CA TRÙ

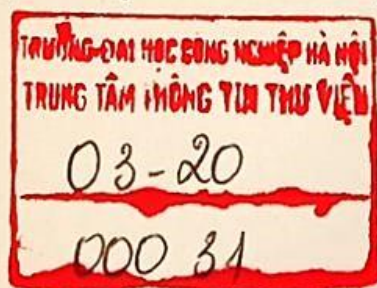

Nhà xuất bản Âm nhạc
HÀ NỘI - 2010

BỘ VĂN HÓA, THỂ THAO VÀ DU LỊCH

**1000 NĂM
ÂM NHẠC
THĂNG LONG - HÀ NỘI**

**QUYỂN I
NHẠC VŨ CUNG ĐÌNH;
CA TRÙ
(Tư liệu Hán Nôm)**

**NHÀ XUẤT BẢN ÂM NHẠC
HÀ NỘI - 2010**

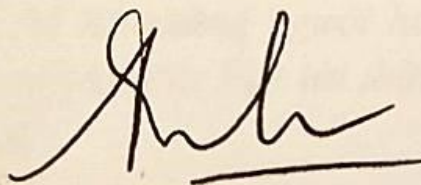
1000 năm âm nhạc Thăng Long - Hà Nội là tên gọi bộ sách tư liệu âm nhạc cổ truyền và đương đại chào mừng Đại lễ kỷ niệm 1000 năm Thăng Long - Hà Nội.

Với phương pháp tập hợp, tuyển chọn, sắp xếp và hệ thống hóa thành tựu nghìn năm âm nhạc trên đất Thăng Long - Hà Nội, bộ sách đã đem lại những tư liệu âm nhạc quý giá. Đây là cơ sở để tiến tới tạo dựng bộ sử nhạc Thăng Long - Hà Nội.

Được Chính phủ quan tâm chỉ đạo, cùng tâm huyết và trí tuệ của các nhà khoa học, nhà nghiên cứu, cộng tác viên..., bộ sách **1000 năm âm nhạc Thăng Long - Hà Nội** gồm 5 quyển với khoảng 3000 trang được ấn hành vào thời điểm đầy ý nghĩa: Thủ đô Hà Nội và cả nước tung bừng chào đón Đại lễ kỷ niệm 1000 năm Thăng Long - Hà Nội.

Bộ Văn hóa, Thể thao và Du lịch đánh giá cao những cố gắng của Nhà xuất bản Âm nhạc và Hội đồng biên soạn đã hoàn thành công trình này.

Hà Nội, tháng 8 năm 2010

Hoàng Tuấn Anh

Ủy viên Ban chấp hành Trung ương Đảng,
Bộ trưởng Bộ Văn hóa, Thể thao và Du lịch

Cùng bạn đọc

Nhiều năm nay, Nhà xuất bản Âm nhạc thường xuyên gửi tới quý độc giả trong và ngoài nước những xuất bản phẩm âm nhạc của các nhạc sĩ, nhà nghiên cứu âm nhạc Việt Nam thuộc nhiều thể hệ. Những xuất bản phẩm của chúng tôi đã được quý độc giả đón nhận và yêu mến. Đó là những lời khích lệ, cổ vũ rất có ý nghĩa, đồng thời thôi thúc chúng tôi nỗ lực hơn, tổ chức xuất bản những ấn phẩm âm nhạc chất lượng hơn và đa dạng hơn trong thời gian tới.

Để góp phần vào Đại lễ kỷ niệm 1000 năm Thăng Long - Hà Nội (1010 - 2010), Nhà xuất bản Âm nhạc xin gửi tới bạn đọc bộ sách **"1000 năm âm nhạc Thăng Long - Hà Nội"**. Đây là xuất bản phẩm lớn nhất và cũng là bộ sách được chúng tôi thực hiện công phu và cẩn trọng trong suốt ba năm 2008 - 2010. Bộ sách gồm năm quyển (khoảng 3000 trang), thực sự là một bộ tư liệu âm nhạc phong phú, đa dạng nhất trong những xuất bản phẩm âm nhạc từ trước tới nay. Bộ sách đã phản ánh một cách tương đối đầy đủ, chân thật đời sống âm nhạc, thành tựu âm nhạc do các thế hệ những người hoạt động âm nhạc sáng tạo suốt nghìn năm, từ thời kỳ Đại Việt tới thời đại Hồ Chí Minh trên đất Thăng Long - Hà Nội.

Bộ sách tới tay quý độc giả đúng dịp Đại lễ kỷ niệm là niềm vui lớn của Nhà xuất bản Âm nhạc. Có được kết quả này, chúng tôi chân thành cảm ơn sự giúp đỡ và quan tâm chỉ đạo của Bộ trưởng Bộ Văn hóa, Thể thao và Du lịch, Ban chỉ đạo Quốc gia kỷ niệm 1000 năm Thăng Long và đặc biệt là các nhà nghiên cứu âm nhạc, những người đã bỏ nhiều thời gian, công sức để biên soạn bộ sách.

Tuy đã hết sức cố gắng trong việc hoàn thiện bản thảo, song bộ sách chắc chắn khó tránh khỏi những thiếu sót, chúng tôi mong muốn nhận được sự góp ý của đông đảo bạn đọc, bạn yêu thích âm nhạc để những lần tái bản sau, bộ sách được hoàn thiện hơn.

Hà Nội, tháng 8 năm 2010

Nhạc sĩ LƯƠNG DŨNG
Giám đốc Nhà xuất bản Âm nhạc

Mục lục

Cùng bạn đọc	7
Một vài suy nghĩ về bộ sách “Nghìn năm Âm nhạc Thăng Long - Hà Nội	9
Mở đầu	13
Lời đề dẫn	27
PHẦN MỘT: NHẠC VŨ CUNG ĐÌNH	31
NHẠC VŨ CUNG ĐÌNH	33
Nhạc vũ cung đình thời Lý	35
Nhạc vũ cung đình thời Trần	45
Nhạc vũ cung đình thời Lê	3
TƯ LIỆU NHẠC VŨ CUNG ĐÌNH	71
1. Tư liệu sử ký	71
Đại Việt sử ký toàn thư	71
Đại Việt sử ký bản kỷ tục biên	91
Việt sử lược	93
Khâm định Việt sử thông giám cương mục	95
2. Tư liệu văn bia	96
Sùng Nghiêm Diên Thánh tự bi minh	96
Đại Việt quốc Lý gia đệ tứ đế Sùng Thiện Diên Linh tháp bi	98
Cự Việt quốc Thái úy Lý công thạch bi minh	105
Hình chạm trên bệ đá kê chân cột chùa Phật Tích	106
Đại Việt Lam Sơn Chiêu lăng bi	108
3. Tư liệu sách Hán Nôm	110
An Nam chí lược	110
<i>Phong tục</i>	110
<i>Trương Thượng thư hành lục</i>	114

<i>Tặng Trương Hiến Khanh bánh xuân.</i>	115
<i>Chi Nam ngọc âm giải nghĩa</i>	128
<i>Nhạc khí bộ</i>	126
<i>Tạp hỷ bộ</i>	130
<i>Ca xướng bộ</i>	130
<i>Kiến văn tiểu lục</i>	139
<i>Thể lệ âm nhạc</i>	139
<i>Thiên chương</i>	144
<i>Vân đài loại ngữ</i>	155
<i>Âm tự</i>	155
<i>Khảo giáo phường thức</i>	160
<i>Quần Hiền phú tập</i>	178
<i>Quan chu nhạc phú</i>	178
<i>Hoàng chung vạn sự căn bản phú</i>	180
<i>Minh lương cầm tú</i>	185
<i>Quỳnh uyển cửu ca</i>	185
<i>Một số thơ chữ Hán của Lê Thánh tông nói về âm nhạc</i>	192
<i>Cầm (Đàn)</i>	192
<i>Tranh (Đàn tranh)</i>	193
<i>Xuy trúc (Thổi sáo)</i>	195
<i>Tiểu yến quan kỹ (Tiệc nhỏ xem hát)</i>	195
<i>Khâm định thăng bình bách vịnh tập</i>	196
<i>Quản giáp.</i>	196
<i>Đào nương</i>	196
<i>Ô đẽ (Đàn đáy)</i>	197
<i>Đàn tranh</i>	197
<i>Cổ Lê nhạc chương</i>	203
<i>Phụng nghị nhạc chương ngũ đạo</i>	203
<i>Trường tương tư khúc</i>	208
<i>Vũ trung tùy bút</i>	217
<i>Nhạc biện</i>	217
<i>Cầm (Đàn)</i>	227
<i>Chuyện phủ chúa</i>	228

<i>Nguyễn Khản</i>	228
<i>Tang thương ngẫu lục</i>	240
<i>Vương phủ cổ sự</i>	240
<i>Sơn cư tạp thuật</i>	241
<i>Đào kép</i>	241
<i>Cầm (Đàn)</i>	242
<i>Dụ am ngâm lục</i>	247
<i>Ngẫu cầm bên đình</i>	247
<i>Bắc hành tạp lục</i>	249
<i>Long Thành cầm giả ca</i>	249
<i>Thiên Nam dư hạ tập</i>	250
<i>Tri giáo phường</i>	250
<i>Lê triều hội điển</i>	252
<i>Một số nghi lễ trong cung đình thời Lê Trịnh có sử dụng âm nhạc.</i>	252
<i>Khâm định Đại Nam hội điển sự lệ</i>	273
<i>Múa Bát dật thời Minh Mạng</i>	273
<i>Hàn các anh hoa</i>	275
<i>Trần nhạc biểu</i>	275
<i>Bắc Ninh toàn tỉnh địa dư chí</i>	278
<i>Bà Dương Thị Phương</i>	278
<i>Bắc Ninh phong thổ chí</i>	279
<i>Hội Phù Đổng</i>	279
<i>Hội Bông song</i>	280
PHẦN II: CA TRÙ	281
KHẢO CỨU VỀ CA TRÙ	283
Ca trù Thăng Long - Hà Nội	283
1. Nguồn cội	283
2. Nghệ thuật	289
<i>Ca trù cửa đình</i>	294
<i>Ca trù nơi tư dinh, công quán và hát khao vọng</i>	297
<i>Ca trù Chúc hũ</i>	304

<i>Nhạc cụ Ca trù</i>	307
<i>Giọng hát đào nương</i>	311
3. Di tích	312
<i>Đình làng</i>	312
<i>Nơi thờ tổ nghề</i>	314
4. Thất truyền và phục hiện	319
Ca trù Thăng Long - Hà Nội, những diễn biến trong tiến trình lịch sử	327
I. Ca trù Thăng Long	327
1. Tổ chức giáo phường thời Lê - cái nôi của nghệ thuật ca trù	328
<i>Giáo phường dân gian</i>	328
<i>Giáo phường cung đình</i>	340
2. Nhạc cụ của giáo phường thời Lê	343
3. Trí thức Nho học Thăng Long với nghệ thuật ca trù	345
II. Ca trù Hà Nội	348
1. Sự thu hẹp của tổ chức giáo phường dưới thời Nguyễn. Ca quán ra đời	348
2. Sự phát triển của nghệ thuật Hát nói	356
3. Nhà hát Cô đầu và nghệ thuật ca trù ca quán	361
4. Ca trù ca quán với văn nghệ sĩ trí thức Hà Nội	368
5. Sự suy tàn của nghệ thuật Ca trù. Ca trù Câu lạc bộ - Những bước đi ban đầu của nỗ lực bảo tồn và phục hưng nghệ thuật ca trù Hà Nội	370
TƯ LIỆU ÂM NHẠC CA TRÙ	375
Tư liệu về tổ ca trù	375
<i>Thần tích đền Lỗ Khê</i>	375
Các chỉ dẫn về đàn hát trống phách trong nghệ thuật ca trù từ tư liệu Hán Nôm	380
Những thể cách âm nhạc ca trù	414
1. <i>Giáo nhạc</i>	414
2. <i>Nhạc hương</i>	414
3. <i>Hát giai</i>	420
4. <i>Hát nam câu một</i>	420

5. Nam	423
6. Hà Liễu	424
7. Hà Nam	427
8. Thét nhạc	431
9. Cung Bắc	441
10. Nhịp ba cung Bắc	444
11. Cung Nam	449
12. Nói huỳnh	452
13. Phàn huỳnh	456
14. Dồn cung pha	460
15. Dồn ngũ cung	450
16. Ngâm vọng	463
17. Chừ khi	468
18. Bắc phàn	477
19. Mưỡu cách	482
20. Hát nói	488
21. Mưỡu tiếp hát nói	557
22. Gửi thư	562
23. Chức cảm hồi văn	570
24. Phú cách	575
25. Đọc thơ	581
26. Thơ Non mai	598
27. Hát thống	601
28. Huỳnh hãm	603
29. Luôn với	603
30. Đại thạch	606
31. Tỷ xướng tỷ phàn	614
32. Tỷ xướng nói dựng	614
33. Tiến tưu	617
34. Tỷ bà hành	621
35. Bỏ bộ cách	638
36. Gái say cách	638
37. Đồng thiếp cách	638

38. Hồi loan chín khúc cách	638
MỘT SỐ TƯ LIỆU LIÊN QUAN KHÁC	641
Văn bia ghi về các thể lệ hát xướng	641
Vinh lại khoán lệ	642
Khôi đầu sự lục	642
PHỤ LỤC	657
Thơ hát nói về Thăng Long - Hà Nội	659
Một số bài Ca trù được yêu thích xưa và nay ở Hà Nội	700